

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО**

Механіко-математичний факультет

Кафедра фінансів та обліку

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор із науково-педагогічної роботи

Кузнєцова О.А.

27 серпня 2020 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

СТРАХУВАННЯ

Ступінь бакалавра

Галузь знань 07 Управління та адміністрування

спеціальність 072 Фінанси, банківська справа та страхування

Освітньо-професійна програма Фінанси, банківська справа та страхування

2020-2021 навчальний рік

Розробник: Рудь Інна Юріївна, доцент кафедри фінансів та обліку, кандидат економічних наук, доцент (Рудь І.Ю.)

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри фінансів та обліку

Протокол № 1 від «26» серпня 2020 року

Завідувач кафедри (Корнєва Н.О.)

«26» серпня 2020 р.

Програму погоджено з гарантом ОП Фінанси, банківська справа та страхування (Корнєва Н.О.)

Анотація

Страховання у ринковій економіці виявляється ефективним інструментом захисту від можливих ризиків, який забезпечує неперервність та безперебійність процесу відтворення, соціально-економічну стабільність у суспільстві, слугує одним із головних джерел інвестиційного капіталу. Специфічні страхові відносини є об'єктом страхової науки і, відповідно, предметом вивчення навчальної дисципліни «Страховання», яка розкриває фундаментальні питання теорії страхування, розглядає його економічну суть, функції, роль і сферу застосування. Становлення ринкової економіки неможливе без добре підготованих фахівців, які опанували фундаментальні принципи організації страхових відносин. Володіння знаннями основ страхування в сучасних умовах має важливе значення, оскільки допомагає зробити правильний вибір ділового партнера, забезпечити підвищення фінансової стійкості власного бізнесу, самостійно розробити програми зниження ризиків, що виникають у процесі здійснення підприємницької діяльності.

Ця дисципліна формує теоретичну базу для вивчення фахових дисциплін «Податкова система», «Фінанси підприємств», «Фінансовий аналіз», «Фінансова інфраструктура» та ін.

Ключові слова: страхування, страховик, страхувальник, страховий ринок, перестраховання, співстраховання.

Annotation

Insurance in a market economy appears the effective instrument of protecting from possible risks, that provides continuity and continuity of process of recreation, socio-economic stability in society, serves to one of main sources of investment capital. Specific insurance relations are the object of insurance science and, accordingly, article of study of educational discipline of "Insurance", that exposes the fundamental questions of theory of insurance, examines him economic essence, functions, role and application domain. Becoming of market economy is impossible without well-prepared specialists that captured fundamental principles of organization of insurance relations. Possessing knowledge of bases of insurance in modern terms has an important value, as helps to do the correct choice of business partner, provide the increase of financial firmness of own business, independently to work out the programs of risks that arise up in the process of realization of activity.

This discipline forms the theoretical basis for the study of professional disciplines "Tax System", "Enterprise Finance", "Financial Analysis", "Financial Infrastructure" and others.

Key words: insurance, insurer, insured, insurance market, reinsurance, co-insurance.

1. Опис навчальної дисципліни

Денна форма навчання

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітній рівень	Характеристика навчальної дисципліни
		денна форма навчання
Кількість кредитів - 9	Галузь знань <u>07 Управління та адміністрування</u>	Нормативна
Індивідуальне науково-дослідне завдання Страховий ринок – розвиток та ефективність дії	Спеціальність 072 Фінанси, банківська справа та страхування	Рік підготовки:
		1СК,3
		Семестр
Загальна кількість годин – 270		1, 5-й, 2,6-й
		Лекції
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 3 самостійної роботи студента - 6	Ступінь бакалавра	30 год.
		Практичні, семінарські
		60 год.
		Лабораторні
		год.
		Самостійна робота

		180 год.
		Вид контролю: екзамен, залік

Мова навчання – українська

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить для денної форми навчання – 270 год.: 90 год. – аудиторні заняття, 180 год. – самостійна робота (33% / 67%).

2. Мета, завдання навчальної дисципліни та очікувані результати

Мета курсу є надання знань та практичних навиків щодо страхового захисту майнових інтересів юридичних і фізичних осіб на випадок настання ризикових ситуацій, функціонування та аналізу страхового ринку.

Завдання курсу: з'ясування об'єктивної необхідності і сутності страхових послуг, які надаються як фізичним так і юридичним особам; засвоєння методів організації роботи страховика щодо реалізації страхових послуг; розгляд умов надання страхових послуг у галузі особистого, майнового страхування та страхування відповідальності; опанування організаційними засадами фінансової діяльності страхових компаній.

Передумови для вивчення дисципліни: фінанси, гроші та кредит, мікроекономіка, макроекономіка

Навчальна дисципліна складається з 9-ти кредитів.

Програмні результати навчання:

ПРН 3. Здійснювати наукове дослідження та оприлюднювати його результати з вмінням виокремлювати особистий внесок.

ПРН 4. Демонструвати навички самостійного прийняття рішень, бути лідером, нести відповідальність за стратегічний розвиток команди.

ПРН 5. Позитивно сприймати необхідність діяти на основі професійних етичних міркувань (мотивів).

ПРН 6. Використовувати навички ведення переговорів та розв'язання конфліктів в професійній діяльності та при проведенні досліджень.

ПРН 7. Проявляти вміння працювати в команді, мотивувати та управляти роботою інших для досягнення спільної мети.

ПРН 8. Оцінювати сучасний стан фінансів, банківської справи та страхування і приймати обґрунтовані рішення.

ПРН 14. Вміти обґрунтовувати напрями удосконалення фінансової і монетарної політики.

ПРН 16. Демонструвати управлінські навички у сфері фінансів, банківської справи та страхування.

ПРН 20. Систематизувати та аналізувати інформацію для вирішення професійних та наукових завдань в сфері фінансів, банківської справи та страхування.

ПРН 21. Виявляти проблеми, визначати наукові завдання у сфері фінансів, банківської справи та страхування і обирати методи для їх розв'язання.

1. 3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студент оволодіває такими компетентностями:

I. Загальні компетентності (ЗК):

ЗК1. Здатність проводити дослідження та генерувати нові ідеї.

ЗК4. Здатність вести переговори та розв'язувати конфлікти.

ЗК5. Здатність до мотивації та досягнення спільної мети.

ЗК7. Здатність працювати у міжнародному просторі.

II. Спеціальні (фахові, предметні) компетентності (ФК):

ФК2. Здатність аналізувати фінансову і монетарну політику та обґрунтовувати напрями їх удосконалення.

ФК4. Здатність застосовувати управлінські навички у сфері фінансів, банківської справи та страхування.

ФК5. Здатність оцінювати дієвість наукового, аналітичного і методичного інструментарію для обґрунтування управлінських рішень у сфері фінансів, банківської справи та страхування.

ФК7. Здатність використовувати положення і методи дослідження інших наук для розв'язання професійних та наукових задач у сфері фінансів, банківської справи та страхування.

ФК8. Здатність до пошуку, використання та інтерпретації інформації для вирішення професійних і наукових завдань в сфері фінансів, банківської справи та страхування.

3. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни.

Страховання (частина 1)

Тема 1. Сутність, принципи і роль страховання

Тема 2. Класифікація страховання

Тема 3. Страхові ризики та їх оцінка

Тема 4. Страховий ринок

Тема 5. Страхова організація

Тема 6. Державне регулювання страхової діяльності

Тема 7. Особисте страховання

Тема 8. Майнове страховання

Тема 9. Страховання відповідальності

Тема 10. Перестраховання і співстраховання

Тема 11. Доходи, витрати і прибуток страховика

Тема 12. Фінансова надійність страховика

Страховання (частина 2)

Тема 13. Страхова послуга та особливості її реалізації

Тема 14. Порядок укладання та ведення страхової угоди

Тема 15. Страховання життя і пенсій

Тема 16. Страховання від нещасних випадків

Тема 17. Медичне страховання

Тема 18. Страховання підприємницьких ризиків

Тема 19. Сільськогосподарське страховання

Тема 20. Страховання технічних ризиків

Тема 21. Страховання фінансово-кредитних ризиків

Тема 22. Автотранспортне страховання

Тема 23. Морське страховання

Тема 24. Авіаційне страховання

Тема 25. Страховання майна і відповідальності громадян

Програма навчальної дисципліни

Страховання (частина 1)

Кредит 1 Теоретичні основи страховання

Тема 1. Сутність, принципи і роль страховання

Об'єктивна необхідність страхового захисту, суть, функції, принципи та роль страховання в сучасному суспільстві. Виникнення та етапи розвитку страховання. Сутність страховання і його місце в системі економічних категорій. Зміст страховання і розкриття його в основних функціях страховання. Страховання як стратегічний сектор економіки держави. Принципи страховання. Роль страховання в умовах ринкової економіки.

Тема 2. Класифікація страховання

Поняття класифікації, її наукове і практичне значення для усвідомлення структури, сфери діяльності страховиків. З'ясування з допомогою класифікації зв'язку та відмінностей між окремими галузями, підгалузями та класами страховання.

Класифікація страховання за організаційними принципами та об'єктами страховання. класифікація за формами проведення страховання. Класифікація за родом небезпек. Класифікація страховання за історичною та юридичною ознаками.

Кредит 2. Організаційні форми страхового ринку

Тема 3. Страхові ризики та їх оцінка

Поняття ризику та його особливості. Дослідження сутності ризику. Види ризиків. Класифікація ризиків на основі різноманітних критеріїв: за походженням, за об'єктами, за обсягом, за наслідками.

Управління ризиками – форми протидії ризикам і ліквідація їх негативних наслідки. Місце страховання в управлінні ризиками.

Ризики які супроводжують страховий бізнес та шляхи управління ними.

Тема 4. Страховий ринок

Загальна структура сучасного страхового ринку. Структурні елементи страхового ринку та взаємозв'язки між ними. Страхові та не страхові посередники і задачі які вони виконують на страховому ринку. Чинники які сприяли розвитку сучасного страхового ринку України. Процес створення страхових компаній.

Кредит 3. Страхова організація

Тема 5. Страхова організація

Страхова індустрія як частина сфери послуг. Її організаційні форми. Порядок створення, функціонування та ліквідація страхових компаній. Товариства взаємного страхування. спеціалізація страховиків. Умови залучення іноземних інвесторів до створення страхових організацій. Ресурси страховика: фінансові, матеріальні, трудові, інформаційні.

Структура страхових компаній. Центральний офіс. Філії та представництва. Управління страховою компанією.

Тема 6. Державне регулювання страхової діяльності

Страховання як частина фінансово-кредитної сфери країни і потреба державного регулювання діяльності страховиків з метою забезпечення стабільного функціонування страхового ринку. Загальний стан законодавчої бази України, яка регулює страхові відносини. Органи державного нагляду за страховою діяльністю. Його основні функції.

Оподаткування страховиків, як важливий напрямок державного регулювання страхової діяльності. Державна політика в галузі вдосконалення страхування.

Кредит 4. Галузі страхування

Тема 7. Особисте страхування

Страховання життя як найважливіша підгалузь особистого страхування. Обсяг страхової відповідальності та контингент страхувальників та застрахованих.

Різновиди страхування життя – дитяче та весільне страхування.

Страховання від нещасних випадків: обов'язкове та добровільне. Медичне страхування. Страхування пенсій (ренти)

Тема 8. Майнове страхування

Страховання майна юридичних осіб: основні види ризиків, умови відшкодування збитків. Особливості страхування майна сільськогосподарських підприємств – страхування врожаю сільськогосподарських культур і багаторічних насаджень, страхування тварин, страхування будівель та іншого майна. Страхування технічних ризиків.

Транспортне страхування: страхування вантажів при перевезенні транспортним засобом, страхування автотранспортних засобів, суден, авіаційного страхування.

Страховання майна фізичних осіб: будівель, домашнього майна, тварин та іншого майна.

Страховання кредитних та фінансових ризиків: взаємовідносини сторін при делькредерному та гарантійному страхуванні.

Кредит 5. Перестраховання і співстраховання

Тема 9. Страхування відповідальності

Об'єкти страхуванні відповідальності.

Страховання вільної відповідальності власників транспортних засобів. Моторне (транспортне) страхове бюро України та його функції. Страхування відповідальності інших видів транспорту. Страхування професійної відповідальності. Страхування відповідальності за забруднення довкілля. Страхування відповідальності довкілля.

Тема 10. Перестраховання і співстраховання

Сутність та роль перестраховання. Історичні корені перестраховання. Методи перестраховання. Факультативне перестраховання. Облігаторне перестраховання.

Форми проведення перестраховальних операцій. Пропорційне перестраховання –квотні й ексцедентні договори, їх переваги та вади. Непропорційне перестраховання – на базі ексцеденту збитку, на базі ексцеденту збитковості.

Співстраховання і його особливості.

Кредит 6. Основи фінансів страховика

Тема 11. Доходи, витрати і прибуток страховика

Фінансові основи страхової діяльності.

Страхові тарифи як основа для розрахунку страхової премії. Методики розрахунку страхового тарифу. Доходи страховика та його складові. Доходи від інвестування власних та залучених коштів. Витрати страховика та їх структура. Балансовий прибуток страховика та обчислення прибутку від страхової діяльності.

Тема 12. Фінансова надійність страховика

Структура фінансів страховика й характеристика його матеріальних коштів.

Методики дослідження фінансової результативності страхових операцій. Рівень виплат та рентабельність страхових операцій.

Формування та розміщення страхових резервів які забезпечують фінансову стійкість страхових компаній. Технічні резерви та їх структура. Метод розрахунку технічних резервів.

Платоспроможність страховика й умови її забезпечення. Фактичний та нормативний запаси платоспроможності.

Страховання (частина 2)

Кредит 7. Теоретичні основи реалізації страхових послуг

Тема 13. Страхова послуга та особливості її реалізації

Страхова послуга як специфічний товар. Ознаки, які характеризують страхову послугу. Економічна необхідність надання страхових послуг фізичним і юридичним особам і розширення їх асортименту.

Служба маркетингу страхової компанії та її функції. Вивчення й формування попиту на страхові послуги.

Системи продажу страхових послуг. Безпосередній продаж: переваги й недоліки. Продаж через посередників; переваги і недоліки. Права і обов'язки страхових посередників. Вимоги законодавства України до страхових посередників. Роль реклами в реалізації страхових послуг. Види страхової реклами і вимоги до неї. Контроль з боку страхових компаній і держави за реалізацією страхових послуг.

Тема 14. Порядок укладання та ведення страхової угоди

Етапи укладання та виконання умов договору страхування: заява про страхування; андеррайтинг; укладання договору страхування; видача полісів, врегулювання вимог страхувальника щодо відшкодування завданих збитків.

Заява про страхування: форма подання, зміст, призначення.

Андеррайтинг: оцінка ризику; вирішення питання про прийняття об'єкта на страхування; визначення термінів, спеціальних вимог, обсягів і розмірів страхового покриття; франшизи; виключення з страхування; розрахунок страхової премії.

Укладання договору страхування. Страховий поліс як форма договору страхування. Зміст договору страхування і страхового полісу, його зв'язок з правилами страхування. Структура страхового полісу. Страхове свідоцтво і страховий сертифікат.

Врегулювання вимог страхувальника щодо відшкодування збитків. Дії страхувальника при настанні страхового випадку. Дії страховика щодо розслідування характеру і розмірів збитків. Страховий акт. Виплата відшкодування. Система страхової відповідальності. Урахування франшизи і виключень із страхування.

Тема 15. Страхування життя і пенсій

Необхідність і призначення страхового захисту життя і пенсій громадян. Розвиток і сучасний стан страхування життя і пенсій.

Зміст і особливості страхової послуги по страхуванню життя і пенсій. Страхування капіталу і страхування ренти.

Види страхування життя. Змішане страхування життя. Суб'єкти страхування. Обсяги страхової відповідальності. Строк страхування. Страхова сума. Одержувачі страхової суми у випадку смерті страхувальника. Порядок визначення і сплати страхових внесків. Організація роботи страхової компанії по визначенню страхових і викупних сум, порядок їх виплати страхувальнику, спадкоємцям або визначеним для цього особам.

Страхування дітей. Страхування на дожиття до певного строку або події (до вступу в шлюб). Довічне страхування. Страхування пенсій (індивідуальне та на основі взаємності).

Тема 16. Страхування від нещасних випадків

Необхідність і призначення страхового захисту громадян від нещасних випадків. Розвиток і сучасний стан страхування. Форми й види страхування від нещасних випадків.

Обов'язкові види страхування від нещасних випадків. Особисте обов'язкове страхування від нещасних випадків на транспорті. Суб'єкти страхування. Обсяг страхової відповідальності. Страхова сума. Страхова премія і порядок її сплати. Визначення розміру страхових сум за наслідки нещасних випадків. Одержувачі страхової суми у випадку смерті застрахованого. Відмова у виплаті страхової суми.

Добровільні види страхування від нещасних випадків і умови їх проведення. Індивідуальне страхування громадян від нещасних випадків. Страхування дітей (школярів) від нещасних випадків. Страхування туристів від нещасних випадків. Інші види добровільного страхування від нещасних випадків.

Кредит 8. Організаційні форми страхового ринку

Тема 17. Медичне страхування

Необхідність, розвиток і сучасний стан медичного страхування. Суб'єкти страхування і відносини між ними. Форми проведення медичного страхування та їх особливості. Обов'язкове медичне страхування і його особливості.

Добровільне медичне страхування. Договір страхування. Обсяг відповідальності страховика. Страхова сума. Порядок визначення розміру страхових премій і їх сплати. Строк страхування. Права й обов'язки сторін страхових відносин. Організація роботи страхової компанії, пов'язана з настанням відповідальності за фактом страхового випадку.

Медичне страхування громадян, які виїждять за кордон. Організація роботи страхової компанії. Послуги з міжнародного медичного асистансу та їх застосування. Умови і особливості укладання договору страхування.

Тема 18. Страхування підприємницьких ризиків

Зміст поняття «підприємницькі ризики». Роль страхування у забезпеченні потреб підприємця в страховому захисті. Форми, види, об'єкти і суб'єкти страхування.

Страхування майна підприємців від вогню та інших ризиків. Основні умови страхування. Суб'єкти страхування. Обсяг відповідальності; об'єкти страхування і їх оцінка; виключення; строк дії договору. Страхова сума, страховий тариф. Оцінка збитку. Страхове відшкодування.

Страхування від перерв у підприємницькій діяльності внаслідок знищення або пошкодження застрахованого майна.

Страхування відповідальності товаровиробника (надання послуг, виконавця робіт, продавця товарів): за якість продукції, що виробляється (послуг, що надаються; робіт, що виконуються; товарів, що продаються); за забезпечення зайнятості робочих місць; за забруднення навколишнього середовища.

Страхування особистих ризиків у підприємстві. Страхування працівників від нещасних випадків та на випадок захворювання за рахунок коштів підприємця.

Обов'язкові види страхування ризиків підприємницької діяльності в Україні.

Тема 19. Сільськогосподарське страхування

Економічні завдання страхування в сільському господарстві. Розвиток і сучасний стан страхування майна виробників сільськогосподарської продукції. Форми й види страхування майна сільськогосподарських підприємств.

Страхування сільськогосподарської продукції. Страхування врожаїв сільськогосподарських культур і багаторічних насаджень. Об'єкти страхування. Обсяг страхової відповідальності. Характеристика страхових випадків. Визначення вартості врожаю, обчислення й порядок сплати страхових премій. Організація роботи страхової компанії по визначенню збитків і страхового відшкодування. Визначення факту й причин загибелі (пошкодження) врожаю сільськогосподарських культур і багаторічних насаджень. Оцінка збитків при загибелі (пошкодженні) врожаю сільськогосподарських культур і багаторічних насаджень. Страхове відшкодування. Страхування тварин.

Тема 20. Страхування технічних ризиків

Необхідність і призначення страхування технічних ризиків. Види страхування.

Страховання будівельно-монтажних ризиків. Умови страхування. Суб'єкти страхування. Об'єкти страхування, їх оцінка. Обсяг страхової відповідальності. Виключення. Строк дії договору. Страхова сума. Страховий тариф. Оцінка збитку. Страхове відшкодування.

Страховання машин і агрегатів від поломок. Умови страхування.

Страховання електронної техніки та комп'ютерних баз даних.

Страховання післяпускових гарантійних зобов'язань. Умови страхування.

Обов'язкові види страхування технічних ризиків в Україні.

Кредит 9 Галузі страхування

Тема 21. Страхування фінансово-кредитних ризиків

Необхідність і призначення страхування ризиків у фінансово-кредитній сфері.

Сутність, економічний зміст і види страхування кредитів. Форми забезпечення кредитів: матеріальна або юридична. Характеристика основних організаційних форм страхування кредитів. Страхування товарних кредитів. Страхування кредитів під інвестиційні проекти. Страхування споживчих кредитів. Страхування матеріальних цінностей, що передаються в заставу. Страхування експортних кредитів.

Страховання відповідальності позичальника за неповернення кредиту. Об'єкт страхування. Обсяг страхової відповідальності. Страхова сума. Строк страхування. Страховий тариф. Визначення збитків. Страхове відшкодування і особливості його виплати; страхування ризику неповернення кредиту. Страхування банківських портфельних кредитів, порук і гарантій.

Сутність та економічний зміст окремих видів страхування фінансових ризиків. Характеристика окремих видів страхування фінансових ризиків: страхування ризиків втрати прибутку (доходу), ризиків неплатежу; страхування депозитів; інші види страхування фінансових ризиків. Умови страхування.

Тема 22. Автотранспортне страхування

Необхідність і призначення страхування автотранспортних ризиків. Поняття автотранспортного страхування, його сутність. Об'єкти страхування. Сучасний стан і перспективи розвитку системи автотранспортного страхування в Україні.

Страховання автотранспорту. Характеристика об'єктів страхування. Варіанти страхування. Обсяг страхової відповідальності. Страхова сума. Страховий тариф. Фактори, що впливають на розмір страхового тарифу. Строк страхування. Франшиза. Пільги страхувальникам. Оцінка збитків. Страхове відшкодування.

Страховання цивільної відповідальності власників автотранспортних засобів. Форми страхування. Суб'єкти страхування. Об'єкти страхування. Обсяг страхової відповідальності. Строки страхування. Оцінка збитків. Страхове відшкодування.

Моторне (транспортне) страхове бюро України, його функції. Права і обов'язки членів МТСБУ.

Міжнародна система «Зелена картка», перспективи її розвитку.

Страховання вантажів, що перевозяться автомобільним транспортом. Об'єкти страхування. Обсяг страхової відповідальності. Строк страхування. Страхова сума. Страховий тариф. Визначення обсягу й порядок відшкодування збитків.

Страховання відповідальності автоперевізника за вантаж. Норми законодавства України. Конвенція КДПГ 1978 р. і Митна Конвенція МДП 1975 р. Об'єкти страхування. Обсяг страхової відповідальності. Строк страхування. Страхова сума. Страховий тариф. Порядок відшкодування збитків. Обов'язкові види страхування при перевезеннях небезпечних вантажів в Україні. Страховий захист громадян від нещасних випадків на автомобільному транспорті. Форми страхування. Суб'єкти страхування. Обсяг відповідальності. Виключення. Строк страхування. Страхова сума. Страховий тариф. Виплата страхових сум.

Тема 23. Морське страхування

Необхідність і особливості страхування морських ризиків. Суб'єкти страхування. Клуби взаємного морського страхування (P&I Clubs). Визначення договору морського страхування в Кодексі торговельного мореплавання (КТМ). Страхування морських суден.

Об'єкти страхування. Класифікація суден за категоріями ризику. Обсяг відповідальності. Варіанти страхування. Виключення. Страхова сума. Страховий тариф. Строк страхування. Оцінка збитків. Страхове відшкодування. Страхування відповідальності власників суден: перед третіми особами; за забруднення державних територіальних вод. Обсяг відповідальності. Виключення. Страхова сума. Страховий тариф. Строк страхування. Оцінка збитків. Страхове відшкодування.

Страхування вантажів, що перевозяться морським транспортом. Об'єкти страхування. Обсяг відповідальності. Варіанти страхування. Строк страхування. Страхова сума. Страховий тариф. Оцінка збитків. Страхове відшкодування.

Страхування відповідальності морського перевізника за вантаж. Правові норми, що регулюють ці відносини. Обсяг відповідальності, застереження, страхова сума і страховий тариф. Обов'язкове страхування морських ризиків в Україні.

Страховий захист громадян від нещасних випадків на морському транспорті: членів судової команди, пасажирів. Форми страхування. Обсяг відповідальності. Виключення. Строк страхування. Страхова сума. Страховий тариф. Виплата страхових премій. Перспективи розвитку морського страхування в Україні.

Тема 24. Авіаційне страхування

Необхідність та особливості страхування авіаційних ризиків. Суб'єкти страхування. Об'єкти страхування. Законодавча база в авіаційному страхуванні. Авіаційний поліс страхового ринку Lloyd's. Страхування повітряних суден. Форми страхування. Об'єкти страхування. Обсяг відповідальності. Варіанти страхування. Виключення. Страхова сума. Страховий тариф. Строк страхування. Оцінка збитків. Страхове відшкодування.

Страхування відповідальності власників повітряних суден. Суб'єкти страхування. Обсяг відповідальності. Виключення. Страхова сума. Страховий тариф. Строк страхування. Оцінка збитків. Страхове відшкодування. Страхування вантажів, що перевозяться авіаційним транспортом. Об'єкти страхування. Обсяг відповідальності. Строк страхування. Страхова сума і страховий тариф. Оцінка збитків. Особливості виплати страхового відшкодування.

Страхування відповідальності авіаперевізника за вантаж. Правові норми, що регулюють ці відносини. Варшавська (1929р.), Гагська (1955р.) і Гвадалахарська (1961р.) Конвенції. Обсяг страхової відповідальності. Страхова сума і страховий тариф,

Страховий захист громадян від нещасних випадків на повітряному транспорті. Види страхування й умови їх проведення. Суб'єкти страхування. Форми страхування. Обсяг відповідальності. Виключення. Строк страхування. Страхова сума. Страховий тариф. Виплата страхових сум. Умови обов'язкового страхування авіаційних ризиків в Україні.

Тема 25. Страхування майна і відповідальності громадян

Необхідність і призначення страхового захисту майна громадян. Розвиток і сучасний стан страхування особистої власності громадян. Види послуг страхових компаній громадянам — власникам майна. Суб'єкти страхування.

Страхування будівель і споруд, що належать громадянам. Об'єкти страхування. Обсяг страхової відповідальності. Виключення. Страхова оцінка будівель і споруд. Пільги страхувальникам. Оцінка збитку. Страхове відшкодування.

Страхування домашнього майна. Страхування тварин у господарствах громадян. Інші види страхування майна громадян від інших ризиків.

Страховий захист відповідальності громадян перед третіми особами. Види й форми страхування. Страхування особистої відповідальності власників будівель. Страхування особистої відповідальності власників домашніх тварин.

Страхування професійної та інших видів відповідальності громадян. Обов'язкові види страхування відповідальності громадян в Україні.

3. Структура навчальної дисципліни Денна форма навчання

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин			
	усього	у тому числі		
		л	п	с.р.
Страховання (частина 1)				
Кредит 1 Теоретичні основи страхування				
Тема 1. Сутність, принципи і роль страхування	15	2	4	9
Тема 2. Класифікація страхування	15		2	13
Кредит 2. Організаційні форми страхового ринку				
Тема 3. Страхові ризики та їх оцінка	15	2	4	9
Тема 4. Страховий ринок	15	2	4	9
Кредит 3. Страхова організація				
Тема 5. Страхова організація	15	2	2	11
Тема 6. Державне регулювання страхової діяльності	15	2	2	11
Кредит 4. Галузі страхування				
Тема 7. Особисте страхування	15	2	2	11
Тема 8. Майнове страхування	15	2	4	9
Кредит 5. Перестраховання і співстраховання				
Тема 9. Страхування відповідальності	15	2	4	9
Тема 10. Перестраховання і співстраховання	15	2	4	9
Кредит 6. Основи фінансів страховика				
Тема 11. Доходи, витрати і прибуток страховика	15		4	11
Тема 12. Фінансова надійність страховика	15	2	4	9
Усього годин	180	20	40	120

Страховання (частина 2)				
Кредит 7. Теоретичні основи реалізації страхових послуг				
Тема 13. Страхова послуга та особливості її реалізації	7	2	2	3
Тема 14. Порядок укладання та ведення страхової угоди	7		2	5
Тема 15. Страховання життя і пенсій	7	1	1	5
Тема 16. Страховання від нещасних випадків	7	1	1	5
Кредит 8. Організаційні форми страхового ринку				
Тема 17. Медичне страхування	7	1	2	4
Тема 18. Страхування підприємницьких ризиків	7		1	6
Тема 19. Сільськогосподарське страхування	7		1	6
Тема 20. Страхування технічних ризиків	7	1	2	4
Кредит 9. Галузі страхування				
Тема 21. Страхування фінансово-кредитних ризиків	7	2	2	3
Тема 22. Автотранспортне страхування	7		2	5
Тема 23. Морське страхування	7		1	6
Тема 24. Авіаційне страхування	6		1	5
Тема 25. Страхування майна і відповідальності громадян	7	2	2	3

Усього годин	90	10	20	60
Разом	270	30	60	180

Заочна форма навчання

Назви кредитів і тем	Кількість годин			
	усього	в т.ч.		
		л	п	с.р
Кредит 1.				
Тема 1.				
Усього:				
Кредит 2.				
Тема 2.				
Усього:				
Кредит 3.				
Тема 3.				
Усього:				
Усього годин				

**4. Теми лекційних занять
Денна форма навчання**

N з/п	Назва теми	Кількість годин
Кредит 1. Теоретичні основи страхування		
1	Тема 1. Сутність, принципи і роль страхування	2
Кредит 2. Організаційні форми страхового ринку		
2	Тема 3. Страхові ризики та їх оцінка	2
3	Тема 4. Страховий ринок	2
Кредит 3. Страхова організація		
4	Тема 5. Страхова організація	2
5	Тема 6. Державне регулювання страхової діяльності	2
Кредит 4. Галузі страхування		
6	Тема 7. Особисте страхування	2
7	Тема 8. Майнове страхування	2
Кредит 5. Перестраховання і співстраховання		
8	Тема 9. Страхування відповідальності	2
9	Тема 10. Перестраховання і співстраховання.	2
Кредит 6. Основи фінансів страховика		
10	Тема 12. Фінансова надійність страховика	2
Кредит 7. Теоретичні основи реалізації страхових послуг		
11	Тема 13. Страхова послуга та особливості її реалізації	2
12	Тема 15. Страхування життя і пенсій	1
13	Тема 16. Страхування від нещасних випадків	1
Кредит 8. Організаційні форми страхового ринку		
14	Тема 17. Медичне страхування	1

15	Тема 20. Страхування технічних ризиків	1
Кредит 9. Галузі страхування		
16	Тема 21. Страхування фінансово-кредитних ризиків	2
17	Тема 25. Страхування майна і відповідальності громадян	2
	Разом	30

Заочна форма навчання

Назви кредитів і тем	Кількість годин			
	усього	в т.ч.		
		л	п	с.р
Кредит 1.				
Тема 1.				
Усього:				
Кредит 2.				
Тема 2.				
Усього:				
Кредит 3.				
Тема 3.				
Усього:				
Усього годин				

5. Теми практичних занять Денна форма навчання

N з/п	Назва теми	Кількість годин
Кредит 1. Теоретичні основи страхування		
1	Тема 1. Сутність, принципи і роль страхування	4
2	Тема 2. Класифікація страхування	2
Кредит 2. Організаційні форми страхового ринку		
3	Тема 3. Страхові ризики та їх оцінка	4
4	Тема 4. Страховий ринок	4
Кредит 3. Страхова організація		
5	Тема 5. Страхова організація	2
6	Тема 6. Державне регулювання страхової діяльності	2
Кредит 4. Галузі страхування		
7	Тема 7. Особисте страхування	2
8	Тема 8. Майнове страхування	4
Кредит 5. Перестраховання і співстраховання		
9	Тема 9. Страхування відповідальності	4
10	Тема 10. Перестраховання і співстраховання.	4
Кредит 6. Основи фінансів страховика		
11	Тема 11. Доходи, витрати і прибуток страховика	4
12	Тема 12. Фінансова надійність страховика	4
Кредит 7. Теоретичні основи реалізації страхових послуг		
13	Тема 13. Страхова послуга та особливості її реалізації	2
14	Тема 14. Порядок укладання та ведення страхової угоди	2
15	Тема 15. Страхування життя і пенсій	1
16	Тема 16. Страхування від нещасних випадків	1

Кредит 8. Організаційні форми страхового ринку		
17	Тема 17. Медичне страхування	2
18	Тема 18. Страхування підприємницьких ризиків.	2
19	Тема 19. Сільськогосподарське страхування	1
20	Тема 20. Страхування технічних ризиків	1
Кредит 9. Галузі страхування		
21	Тема 21. Страхування фінансово-кредитних ризиків	2
22	Тема 22. Автотранспортне страхування	2
23	Тема 23. Морське страхування.	1
24	Тема 24. Авіаційне страхування	1
25	Тема 25. Страхування майна і відповідальності громадян	2
	Разом	60

Заочна форма навчання

Назва теми	Кількість годин			
	усього	в т.ч.		
		л	п	с.р
Кредит 1.				
Тема 1.				
Усього:				
Кредит 2.				
Тема 2.				
Усього:				
Кредит 3.				
Тема 3.				
Усього:				
Усього годин				

6. Теми лабораторних занять Не передбачено навчальним планом

7. Самостійна робота Денна форма навчання

N з/п	Назва теми	Кількість годин
Кредит 1 Теоретичні основи страхування		
1	Тема 1. Сутність, принципи і роль страхування	9
2	Тема 2. Класифікація страхування	13
Кредит 2. Організаційні форми страхового ринку		
3	Тема 3. Страхові ризики та їх оцінка	9
4	Тема 4. Страховий ринок	9
Кредит 3. Страхова організація		
5	Тема 5. Страхова організація	11
6	Тема 6. Державне регулювання страхової діяльності	11
Кредит 4. Галузі страхування		
7	Тема 7. Особисте страхування	11
8	Тема 8. Майнове страхування	9
Кредит 5. Перестраховання і співстраховання		
9	Тема 9. Страхування відповідальності	9
10	Тема 10. Перестраховання і співстраховання	9

Кредит 6. Основи фінансів страховика		
11	Тема 11. Доходи, витрати і прибуток страховика	11
12	Тема 12. Фінансова надійність страховика	9
Кредит 7. Теоретичні основи реалізації страхових послуг		
13	Тема 13. Страхова послуга та особливості її реалізації	3
14	Тема 14. Порядок укладання та ведення страхової угоди	5
15	Тема 15. Страхування життя і пенсій	5
16	Тема 15. Страхування від нещасних випадків	5
Кредит 8. Організаційні форми страхового ринку		
17	Тема 5. Медичне страхування	4
18	Тема 6. Страхування підприємницьких ризиків.	6
19	Тема 7. Сільськогосподарське страхування	6
20	Тема 8. Страхування технічних ризиків	4
Кредит 9. Галузі страхування		
21	Тема 9. Страхування фінансово-кредитних ризиків	3
22	Тема 10. Автотранспортне страхування	5
23	Тема 11. Морське страхування.	6
24	Тема 12. Авіаційне страхування	5
25	Тема 13. Страхування майна і відповідальності громадян	3
	Разом	180

Заочна форма навчання

Назва теми	Кількість годин			
	усього	в т.ч.		
		л	п	с.р
Кредит 1.				
Тема 1.				
Усього:				
Кредит 2.				
Тема 2.				
Усього:				
Кредит 3.				
Тема 3.				
Усього:				
Усього годин				

8. Індивідуальне навчально -дослідне завдання

Індивідуальне навчально -дослідне завдання складається з двох напрямів :

I – підготовка та захист контрольної роботи (для студентів ЗФН);

II – підготовка доповіді з проведенням з банківської діяльності за індивідуальною звітністю комерційного банку (для студентів ДФН).

Підготовка та захист контрольної роботи:

Основне завдання цього виду діяльності – навчити студентів самостійно вирішувати задачі практичного спрямування за тематикою дисципліни. Перевірити і закріпити отримані студентами теоретичні знання, навчити їх систематизувати ці знання і застосувати при дослідженні конкретної теми.

Загальні вимоги до виконання індивідуального завдання:

- 1) робота виконується за заданою тематикою;
- 2) є самостійною роботою студента;
- 3) при розрахунках використовується звітність реально функціонуючих комерційних банків.

9. Форми роботи та критерії оцінювання

Рейтинговий контроль знань студентів здійснюється за 100-бальною шкалою:

Шкала оцінювання: національна та ECTS

ОЦІНКА ECTS	СУМА БАЛІВ	ОЦІНКА ЗА НАЦІОНАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ	
		екзамен	залік
A	90-100	5 (відмінно)	5/відм./зараховано
B	80-89	4 (добре)	4/добре/ зараховано
C	65-79		
D	55-64	3 (задовільно)	3/задов./ зараховано
E	50-54		
FX	35-49	2 (незадовільно)	Не зараховано

Форми поточного та підсумкового контролю. Комплексна діагностика знань, умінь і навичок студентів із дисципліни здійснюється на основі результатів проведення поточного й підсумкового контролю знань (КР). Поточне оцінювання (індивідуальне, групове і фронтальне опитування, самостійна робота, самоконтроль). Завданням поточного контролю є систематична перевірка розуміння та засвоєння програмового матеріалу, виконання практичних, лабораторних робіт, уміння самостійно опрацювати тексти, складання конспекту рекомендованої літератури, написання і захист реферату, здатності публічно чи письмово представляти певний матеріал.

Завданням підсумкового контролю (КР, залік) є перевірка глибини засвоєння студентом програмового матеріалу кредиту.

Критерії оцінювання відповідей на практичних заняттях:

Студенту виставляється **відмінно** якщо він глибоко засвоїв основні поняття, повністю опрацював рекомендовану літературу і вільно використовує отриману з них та з суміжних навчальних дисциплін інформацію у відповідях на поставлені питання, без помилок виконує навчальні завдання, самостійно і критично вміє аналізувати явища і процеси, що відбуваються у банківській сфері та робить правильні узагальнення та висновки;

Студенту виставляється **дуже добре** якщо він засвоїв основні поняття, суть аналізу банківської діяльності, основні етапи та особливості їх розвитку, в основному опрацював рекомендовану літературу і без значних труднощів використовує отриману з них та з суміжних навчальних дисциплін інформацію у відповідях на поставлені питання, без суттєвих помилок виконує інші навчальні завдання, самостійно вміє аналізувати явища і процеси, що відбуваються у банківській сфері, та в основному робить правильні узагальнення та висновки;

Студенту виставляється **добре** якщо він засвоїв основні поняття, суть аналізу банківської діяльності, основні етапи та особливості їх розвитку, в основному опрацював рекомендовану літературу і без значних труднощів використовує отриману з них та з суміжних навчальних дисциплін інформацію у відповідях на поставлені питання, без суттєвих помилок виконує інші навчальні завдання, самостійно, але з навідними питаннями вміє аналізувати явища і процеси, що відбуваються у банківській сфері, та в основному робить правильні узагальнення та висновки;

Студенту виставляється **достатньо** якщо він точно засвоїв основні поняття, суть аналітичного процесу, основні етапи та особливості їх розвитку, ознайомився з рекомендованою літературою, може іноді залучати знання та інформацію з інших навчальних дисциплін, робить правильні узагальнення та висновки;

Студенту виставляється **задовільно** якщо він не точно і не повно засвоїв основні поняття, суть аналітичного процесу, основні етапи та особливості їх розвитку, недостатньо ознайомився з рекомендованою літературою, не може вільно залучати знання та інформацію з інших навчальних дисциплін, правильні узагальнення та висновки робить, як правило, з допомогою викладача

Оцінка за виконання індивідуального науково-дослідного завдання, завдань самостійної роботи виставляється з урахуванням таких параметрів:

Кількість балів у кінці 1 семестру повинна складати від 300 до 600 балів (за 6 кредитів), у кінці другого семестру – від 100 до 300 балів (за 3 кредити), тобто сума балів за виконання усіх завдань.

Відповідний розподіл балів, які отримують студенти за 6 кредитів.

Поточне тестування та самостійна робота												Контроль на робота	Іспит	Сума
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12	200	100	600
25	25	25	25	25	25	25	25	25	25	25	25			

Відповідний розподіл балів, які отримують студенти за 3 кредити:

Поточне тестування та самостійна робота												Контрольна робота	Залік	Сума	
T13	T14	T15	T16	T17	T18	T19	T20	T21	T22	T23	T24	T25			
9	9	8	8	8	9	8	8	8	8	9	9	9	90	100	300

10. Засоби діагностики

Засобами діагностики та методами демонстрування результатів навчання є: завдання до практичних занять, завдання для самостійної та індивідуальної роботи (зокрема есе, реферати), презентації результатів досліджень, тестові завдання, контрольні роботи.

11. Методи навчання

Усний виклад матеріалу: наукова розповідь, спрямована на аналіз фактичного матеріалу; пояснення – вербальний метод навчання, за допомогою якого розкривається сутність певного явища, закону, процесу; проблемне навчання, робота з підручником та додатковими джерелами, спостереження над усним мовленням, спостереження над мовним матеріалом, порівняльний аналіз, виразне читання текстів; ілюстрація – метод навчання, який передбачає показ предметів і процесів у їх символічному зображенні (малюнки, схеми, графіки та ін.).

12. Рекомендована література

Базова

1. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.

2. Податковий кодекс України від 02.12.2010р. № 2755-VI (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : 43 <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.

3. Про господарські товариства : Закон України від 19.09.1991 р. № 1576-XII (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1576-12>.

4. Про затвердження Положення про обов'язкове особисте страхування від нещасних випадків на транспорті: Постанова КМУ від 14.08.1996 р. № 959 (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/959-96-п>.

5. Про затвердження Положення про порядок провадження діяльності страховими посередниками : Постанова КМУ від 18.12.1996 р. № 1523 (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1523-96-п>.
6. Про затвердження Порядку складання звітних даних страховиків : Розпорядження Держфінпослуг України від 03.02.2004 р. № 39 (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dfp.gov.ua/217.html>.
7. Про затвердження Рекомендацій щодо аналізу діяльності страховиків : Розпорядження Держфінпослуг від 17.03.2005 р. № 3755 (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dfp.gov.ua/files/RK-3775.pdf>.
8. Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів : Закон України Закон від 01.07.2004 р. № 1961-IV (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1961-15/>.
9. Про страхування : Закон України від 07.03.96 № 86/96-ВР (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/85/96-вр/>.
10. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг : Закон України від 12.07.2001 р. № 2664-III (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2664-14/>.
11. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>.
12. Базилевич В. Д. Страхування : підручник / В. Д. Базилевич, К. С. Базилевич, Р. В. Пікус та ін. ; за заг. ред. В. Д. Базилевича. – К. : Знання, 2008. – 1019 с.

Допоміжна

1. Внукова Н. М. Страхування: теорія та практика : навч.-метод. посібн. / Н. М. Внукова, В. І. Успенко, Л. В. Временко та ін. ; за заг. ред. Н. М. Внукової. – Х. : Бурун Книга, 2015. – 656 с.
2. Осадець С. С. Страхування : підручник / С. С. Осадець, Т. М. Артюх, В. Л. Бабко та ін. ; за заг. ред. С. С. Осадця. – К. : КНЕУ, 2014. – 599 с.
3. Ротова Т. А. Страхування : навч. посібн. / Т. А. Ротова. – К. : КНТЕУ, 2016. – 400 с.
4. Смоляк В. А. Страхування : навч. посібн. / В. А. Смоляк, Є. Ю. Кузькін. – Х. : ВД "ІНЖЕК", 2017. – 272 с.
5. Александров В.Т. Страхова справа. Інтегрований навчальний комплекс : підручник. Автоматизована система навчання на CD та Інтернет-портал: У 2 кн. / В. Т. Александров, О. М. Бандурка, О. І. Ворона та ін. – Кн. 1 : Страхування. Страхові послуги. – К. : НВП "АВТ", 2014. – 640 с.
6. Вовчак О. Д. Страхування : навч. посібн. / О. Д. Вовчак. – Львів : Новий світ-2015, 2006. – 480 с.
7. Говорушко Т. А. Страхові послуги. Підручник. – К.: Центр учбової літератури. - 2011. – 376 с.
8. Рудь І. Ю. Перспективи розвитку страхового ринку України / І. В. Копитіна, І. Ю. Рудь / Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Економічні науки: збірник наукових праць / за ред. І. Т. Кіщака. – № 1 (4), червень 2015. – Миколаїв : МНУ імені В. О. Сухомлинського, 2015. – С. 77 – 81.
9. Рудь І.Ю., Криленко В.І. Страхування: навчальний посібник/ В. І. Криленко, І. Ю. Рудь та ін. – Миколаїв: Іліон, 2019. – 200 с.
10. Рудь І.Ю. Тенденції розвитку страхового ринку України. Електронний науково-практичний журнал «Інфраструктура ринку». 2017. № 5. С.182 –185.
11. Рудь І.Ю., Соболенко В.В. Особливості сучасного стану страхування життя в Україні. Науковий журнал «Молодий вчений», 2018. № 5(57). С.328 – 330.
12. Рудь І.Ю., Кондрацька К.В. Страховий ринок України: аналіз та перспективи розвитку. Науковий вісник УжНУ Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2019. № 23. С.87 – 91.

13. Рудь І.Ю., Рудь В.О. Оптимізація портфеля страхової компанії з врахуванням ступеня ризику. Науковий журнал «Молодий вчений». 2019. № 3(67). С.187 – 190.
14. Рудь І.Ю., Кишківська О.Л., Скрипник К.М. Управління персоналом страхової компанії. Проблеми системного підходу в економіці. 2019. № 3 (71). С. 16 – 20.
15. Рудь І.Ю., Ткаченко М.О., Крамаренко А.Ю. Ризик-менеджмент у страховій компанії. Проблеми системного підходу в економіці. 2019. № 3 (71). С. 21 – 26.
16. Перспективи розвитку та функціонування фінансово-кредитних інститутів в Україні: монографія / В. І. Криленко, Н. В. Данік, Н. О. Корнева, І. Ю. Рудь та ін. – Миколаїв: Іліон, 2015. – 200 с.
11. Ткаченко Н. В. Новітні підходи до оцінки платоспроможності страхових компаній в рамках Solvency II / Н. В. Ткаченко // Банківська справа. – 2015. – № 4. – С. 62–71.
12. Ткаченко Н. В. Рейтинг фінансової стійкості страхових компаній та основні підходи до його класифікації / Н. В. Ткаченко // Світ фінансів. – 2017. – №4 (21) – С. 182–190.
13. Шумелда Я. Страхування : навч. посібн. / Я. Шумелда. – 2-ге вид., перероб. і доп. – Тернопіль : Джура, 2016. – 497с.
14. Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг (Нацкомфінпослуг України): офіційний сайт. – Режим доступу : // www.dfp.gov.ua. 26. История и аналитика страхового рынка Украины [Электронный ресурс]. – Режим доступа : // www.forINSURER.com.
15. Ліга страхових організацій України: офіційний сайт. – Режим доступу : <http://www.uainsur.com>.

13. Інформаційні ресурси

Рудь І.Ю. Зміст курсу «Страхування (ч.1, ч.2)». Персональний Web – ресурс викладача. Інтернет – ресурс. – Джерело доступу [<http://moodle.mdu.edu.ua/course/view.php?id=80>]